

Perno Postimehes ja Eesti Postimehes aastatel 1865–1876 avaldatud Karel Alpetsi kirjad Krimmist ja Kaukaasiast. Karel Alpets Kodavere kihelkonnast. Põhja-Kaukaasia. Krimm. Džurtsi (Pervomaiskoje). Kasinka (Kazinka). Allmäe. Väljarändamine Krimmist Kaukaasiasse, Alpetsi siirdumine Krimmist Kaukaasiasse (1867). Kasinka palve- ja koolimaja valmimine. Allmäe küla asutamine. Kassinka ja Allmäe külade elanike arv. Prohvet Maltsvet. Hans Senne (Järva-Jaani khk Metstaguse vd). Mihkel Taller (Peetri khk Vodja vd). Jüri Kalmus (Kodavere khk Alatskivi vd). Viljahinnad. August Doll. Digiteeris A. Aule, kirjaviis muutmata.

Perno Postimees (nr. 18), 5. mai 1865, lk. 143–145

Eestlase kirri Krimmi sarest.

Üks waene röhhutud Eestlane kirjutab: Armas Postimees! Minna pallun sind keigest süddamest, kui sinno aeg wähe annab ja sul woimalik on, siis tulle ka meid waesid se aasta sia Krimmi sare watama. Meie olleme nimme polest weel Lutteruse usko, agga teud ei tunnista sedda kül mitte ennam, waid need salgawad sedda koggoniste ärra. Ons se sul ial woimalik sedda pikka teed käia, siis ärra panne waewa raskeks, agga wötta ennesele head tuggewa talladega sapad liggi, muido jääd te peal palja jallo, ega sa meie jure. Panne mitte pahhaks, et ma sind warreminne polle sanud ennese jure wöeraks palluda; agga aeg läks ühhest päwast teise, ilma et sulge woisin kätte wötta. Nüüd pallun sind wägga süddamest, wissist tulla, siis woid omma silmaga sedda waewalist Eestlaste ello siin nähha ja kuida nende kässi käib, keige ennamiste Maltsweti ussulistel, kedda sa jo ammogi tunned. Se wanna walle prohwet polle küll issi ennam siin, agga Jummal parrako! tema jüngrid on hopis sure hukkatusse sisse langenud, mis kül ennam nutto kui naero wäärt on. Üks neist ütleb: Kristus polle ialgi sündinud ja mis temmast kõnneldakse, olla keik tühhi jut, waid temma olla se kristus, kelle sisse keik peawad uskma. Minnewa aasta Mai ku 7. päwal kulutas temma, et temmal olla 3000 hinge, kes temma rigi pärralt ja neid töotas temma keik ühhel nimmetud päwal omma riki wia. Parrako olli neid ka wägga palju, kes temma maea ümber kokko jooksid ja ööd kui päwad seal istusid ja otasid, millal nende kristus neid omma riki saab wima. Nad ollid kui hullud, keiki temma tempusi uskuma ja mis ta neile ial ette walletas, sedda piddasid töeks. Keik need kurjast waimust pettetud hinged otasid sedda töötud päwa ja kui se ükskord kätte jõudis, walletas ta neile jälle ette ja ütles: minno riik ei olle weel ni suur, et minna woime, peame weel otama, kunni hingesid jure tulleb; agga kuhhu tahtis ta sadana sullane minna? Ühhe wägga kõrge mäe peale. Siin Krimmi sares on mäggi, mis 150 wersta peale kui paks pilw ärra paistab, kelle jure ma oma jallaga polle sanud, se peab ni järsk ollema, et rebbanegi ta otsa ei sada, sena mäe otsa tahtis temma minna; seal pididi temma pühha riik ollema. Sel kombel jahtis ta meletu mitto päwa, kunni wanna walle prohwet Maltswet issi sedda kuulda sai, et ta jüngrid ni sureks mehhiks saanud, tulli ta seie Jurtsi küllasse sedda asja järrele kulama, mis ta liig sure leidis ollewad, ja separast

ärta kelas. — Selle jüngri nimme on Hans Senne, Järwa Jani kihhelkonnast, Metstagguse wallast. — Ta wöttis wanna Maltsa sõnna kuulda ja olli ni kauast waggusi kui Malts seal olli, agga ni pea kui ta omma jallad ärta töstis, hakkas ta ueste jälle müllama ja sedda kord on ta öige pahha teed köndimas. Nüüd olla ta sealt küllast, kus ta tännini ellas, wälja läinud, agga üksi ja selle töotussega, Naini linna minna. Seda ei tea minna, kuidas tahhab temma üle Musta merre sada, woi lähhäb kui Moses Israeli rahwaga merrest läbbi. Sest tahhame üks teine kord kõnneleda, kui temmast jälle olleme middagit kuulnud.

Minnewa aasta tulli õppetaja hulga aea pärrast jälle meid waesid ja ärra-unustud lambaid watama ja armo lauale wõtma; agga parrako, kül olli ka neidki wähhä, kes agga muido wäljaspiddise kombe pärrast senna läksid; üks küssis ühhe teine teise käest, kas se peaks öige ollema lauale minna? temma lauale wõtminne ja kirriko seadus polle öige! ning sepärrast olli neid wägga pissut, kes laual käisid. — Üks Wodja walla mees, Peetri kihhelkonnast, nimmega Mihkel Taller, olla Hans Senni käest küssima läinud, kas ta peab lauale minnema woi mitte, siis on se nurjato sadana sullane kostnud: minne parrem kõrtsi jo seal korter marja wina ärta, on otse sesamma, mis temma sulle annab. Polle siis kummagi neist kurja waimo teenritest kolimaeasse läinud, kus õppetaja jumalatenistust piddas ja altari sakramenti wälja jaggas. Nende sarnatsid on palju; kes jõuab keikide nimmesid nimmetada.

Nüüd tahhan ka weel ühhest Ambla kihhelkonna naesest nattuke juttustada, se teggi inetumaid tempusi, mis koggoni kolledad nähha ollid, mis ma ei tahha nimmetada. Keik sedda pahha hakkas ta ühhe imme kawwalussega, et kegi temmast arro ei sanud, mis ka öige olli; agga wiimaks hakkas wanna sarwilinne üsna ilmsi temmast wälja paistma, siis ei olnud temmal ka ennam ei ö ega päwa rahho, ta jooksis allati kui hul möda külla ja kissendas kui pörane, kellel mele tuhka peas polnud Neid tempa hakkas temma minnewa Mai kui 12. päwal teggema ja nenda müllas ta kunni Oktobri kuni, siis jäi pissut taltsemaks; agga kust tullid need tembud keik wälja ja kuidas hakkas ta neid teggema? Se olli keik willi wanna walle prohweti Maltsweti külwist. Minna ei tahha neid nimmetada; wiimisel päwal sawad keik awwalikuks mis siin on tehtud, olgo hea ehk kurri. Wanna Maltswet kelas keiki ärta kolimaeasse palwele minnemast, sest se ei olla middagi ja se wanna pahha juur on tännini ikka weel nende sees, mis läbbi ka meie palwe piddaminne wae-seks jäi. Jubba algmissest polnud ta suur assi, aga temma kelmi läbbi on se weel palju waesemaks läinud. Kirriko palwe seest jättab keskpaigast, issi-ärranis kus Keisre Herra ja keige keiserlikko sugguseltsi eest pallutakse, mahha; selle eest hoiawad nad, et se nimmi mitte nende kele peale ei sa; agga ommetige ellawad nad temma ma peal ja toidawad ennast ja ommaksid seal. — Monned neist on nüüd omma ellajad ja maea asjad keik ärramünud ja tahtwad sealt Tatarimale ärraminna ses mõttes: siis olleme Wenne Keisri alt lahti ja temma ma pealt ärta, mis kui wanna Pabel pea hukka lähhäb. Keiki nende tempusi ja neid mehhi isseärralikkult nimmetada, teeks meie juttu liig pikkaks, nimmetame agga monned peamehhed. Üks neist on jubba läinud ja teine otaw omma minnemisse päwa — selle nimmi on Jurri Kalmus, Kodda-werre kihhelkonnast, Allatskiwi wallast. Se mees oli enne lubjatud seina sar-

nane, kes mitte iseennast ei tunnud; temma olli külla tallitaja ehk kohtomees. Üks kord tulli wanna walle prohwet ka senna küllasse omma libbeda kele ja walle juttudega ning sai ka pea sest mehhest wõimust, et ta temma jüngriks heitis ja nisamma kui Peetrus ütles: ma ollen walmis ka temmaga surrema. — Jurri Kalmus ei arri ka enam põldo, egga külwa wilja mahha, waid otab agga sedda päwa, millal woib wälja minna, otse nisamma kui Hans Senne, kes ilma leiwa ja rahhata ärra läks ning naese ja lapsed nälga mahha jättis.

Oh sa taewa tadike! kui kaua kannatad sa nende teotussi ja pilkamessi! Kui kaua lassed sa omma rahwast sadana sullaste läbbi kiusada ja sinnust sest iggawessest ello hallikast ärra lahutada? Lö maha sadana kantsid ja ehhitada omma au kodda Sionisse, kus sulle tänno ja kitust ohwerdakse!! — — K. A.

Perno Postimees (nr. 2), 11. juuli 1867, lk. 14

Kaukasiamaalt. [*Eestlasse kaebtus.*] Siin anname üht kirja mis üks Eestlane Kaukasiast meile läkkitanud, luggeda.

Armas Postimees! Kes meie siit kaugel maalt jälle so juttule tulleme, agga isseärranis minna, sinno wanna Krimmi sarest tuttawa K. A. ja keik teine endine Tarto ma rahwas, kes Krimmi sares ellasime, agga nüüd olleme sedda otse kui enne omma sündimisse maad, kus meie issa issad ellasid ja omma pead toitsid, mahha jätnud. — Meie ello luggo on praego igga piddi wägga waewalinne. Minnewa aasta Augusti kuus müsin ma keik omma pissukest korjatud warra ja ka lojused ärra ning tahtsin süggise Kaukasiasse ärraminna, agga kohhus ei lasknud meid wasto talwet mitte tele minna, waid piddime keik Krimmi sarele omma wanna maeade sisse paigale jäma, kus omma pissukese korjatud rahha warral piddime ellama ja pitk te olli ees käia. Se ihholik pudus on weel üks weikenne assi, sedda woime weel sada, kui agga käed ja jallad terwed on, sest willi on siin wägga oddaw — tsetwert rukkid maksab praego 2 rubla 25 koppikat. — Sure Jummalat abbiga ja armolisse Keisre Herra ning ministre lubbaga saime meie ühhe sesugguse ma kohha peale, kus ellada woime ja senna tahhame ka jäda. Agga üks teine ja paljo surem pudus on meil waimolikkust roast, et kui sedda tahhaksime ka üllesräkida, siis ei tea meie, kust peame peale hakkama ja kuidas lõppetama. Wägga halle on se, et meil kirrikut polle, egga ka kolimaea, kuhhu wõiksime kokko minna omma Jummalat tenima. Armas Postimees! Sa räkisid ommas 43 numris Tartoma Allatskiwwi uest kirrikust. Oh kui halle olli meil se kuulda, et meie silmad sedda pühhitsemist ei woinud nähha; se on jo meie endine kirrik, kus meie enne mõnned pühha päwad ja sured pühhad ka Jummalatenistust kuulsime, nüüd olleme kaugel wõera rahwa keskes, kui kaddund lambad sures lanes, kus ei olle kirrikut egga koli maea; omma jõud ja waesus ei lubba ehhitada. Häddast sai se waene rahwas ennesele mättastest ja mullast tehtud onnikessed ja mõnned neist seisid sure pude pudusse pärrast peaaego selle aeani ilma lae ja kattuseta. Meie teggime kül ennestele palwe

maea seinad mättastest ja mullast ülles, agga et puid käes polnud, läks ta niisamma polikult lumme alla. Ei olle meil praego, kus omma Jummalat woime kummardada, ei kuhhu lapsed koli panna. Meid on 72 perrekonda ühhes küllas, noh, seal on ka lapsi, kes tahtwad kolitada! Seal on wanna rahwast, kes omma kue päwase tö murre ja waewa järrele seitsmemal päwal omma hingele rahho ja warjo paika otsib; agga sedda polle mitte leida! Meie maeakessed on, kuida üllemal ütlesime, weikessed onnikessed, seal ei olle woimalik, et koggodus kokko tulleks Jummalat tenima! Suwwe aeal olli meil kül üks lahke ja suur palwe maea ja se olli lausa taewa al, mis keigewägge-wam omma käega on ehhitanud!

Suwwel käis ka Stawrapoli linna saksa õppetaja, A. Dolle nimmi, üks selge Eestikele mees ja üks wägga lahke ja armsa juttuga õppetaja, üks täielik ja tössine Jumjala sõnna kulutaja, meid watamas; — annaks Jummal, et meie ka ükskord ennestele üht sesuggust õppetajat pärrisseks saaksime, kui temma on. Ta ei lubband meid ka mitte unnustada, ehk kül meil weel ei kirrikut egga kolimaea polle. Ta tulleks saggedam meie jure, agga meil polle talwe aeal sedda kohta, kuhho woiksime kokko tulla. Silmad näewad kül neid seino lumme alt wälja paistwad, agga meie ei woi senna wahhele minna. — Iggal ühhel on röömsad Jöulud odata, kus Issanda sündimissest ennast tahtwad römustada. Nüüd tulleb jälle uus aasta, mis kül mitmed omma patto elluga laskwad möda minna; agga meil waestel polle kohta, kuhhu woiksime kokko minna, neid kalli päiwi pühhitsema.

Sure süddame iggatsemisega pallume omma usso wendade käest abbi. Olge meie wasto armolissed, otse kui teie taewane Issagi armolinne on — önsam on anda kui wötta. — Pühha kirri ütleb: „Tehkem head keikile, agga isse-ärranis neile, kes teiega ühhes uskus on”; ja apostel Paulus ütleb: „Iggauks andko hea melega ja omma tahtmist möda, agga mitte pahha melega egga kasso peale, sest römus andja on Jumjala mele parrast.” — Mis meie omma armsa usso wendade käest olleme pallunud, sedda saab meie armas ja kallis õppetaja A. Dolle Stawrapole linnas wastowõtma. Kellel on arm ja heldus, se hallastago meie waeste peale.

Karel Alpets.

(Tunneb mönni omma usso wendade pärrast halledust ja tahhab neile middagit sata, siis pallume neid omma andid omma koggodusse õppetajate kätte anda, kes neid wibimatta õppetaja Dolle kätte Stawrapoli sawad saatma.) P. P.

Perno Postimees (nr. 2), 10. jaanuar 1868, lk. 12

Kaukasussest. [*Eestlaste rööm ja tänno.*] Meie nimmetame neid wendiks ja öddedeks, kes meiega ühhe risti koggodusse liikmed ja ühhes uskus on, ja kui üks lige römustab, siis römustawad teised ka; nenda tunneme ka meie römo,

et kuleme omma Kaukasusse wendadel üht suurt römo päwa wanna aasta lõppul olnud ollewad. Anname siin allamal kirja, mis sealt saime, luggeda: Kirri on nenda:

„Armas Postimees! Meie Eestlased, kes siin kaugel Kaukasiamaal ellame ja minnewa aasta selsammal ael teie palwel käisime, omma hädda kaebamas, et meil ei kirrikut egga kolimaea polle ja pallusime armsaid usso wendi enesetele appi tulla; nad on meie palwid kuulnud ja meile omma annetega appi ruttanud. Suur tänno olgo Jummalale ja meie armsa usso wendadele, kes meie peale on hallastanud ja omma annetega meid römustanud. — Meie küllas, Kassinka orgus, seisab nüüd üks suur maea, rist üllewel kattuse harja peal, ja mis maea se on? Ei muud middagi, kui kingitud rahha eest ehhitud Lutterusse usso kirrik, mis ühtlasse ka meie kolimaea ja mis Stawrapoli saksa õppetajast A. Doll, 26. Nowembril, se olli otse surnute pühhal, sisse önnistud sai. Se maea sai kül sisseönnistud, sest et sedda wägga häddaste tarwis, agga üsna walms polle ta weel mitte, seal pudub weel üht ja teist. Keige häddalisseemalt on seal üks weikene kammer tarwis, kus õppetaja ka wahhest mönne innimessega isseärralikkult woiks kõnneleda. Ehk kül omma jõud seks kassin, siiski lodame, et Jummal meid ei sa unnustama egga mahha jätma, waid meile sedda andma mis weel pudub; saab meie armsa usso wendade süddamed lahti teggema, kes meid omma jõudo möda sawad awwitama. Se rahha, mis minnewa aasta kingitud saime, kullus selle ehhitusse jure keik ärra; puud ja lauad tarwitasid palju rahha ja meister pididi omma palka sama; tömehhed ollime keik issi, kes ilma palgata tööd teggime, otse kui Israeli lapsed, kui nad Pabeli wangi põlwest taggasi tullid, omma tempelt ehhitasid. Maea surus on 37 jalga pikk 28 jalga lai ja 11 jalga kõrge, 7 hakkent ja kaks ust, kiwwi wundament al.

Se 26. Nowembri ku pääw olli meil siin üks ütleмата suur römo pääw; üht se-suggust päwa polle meie siin wöeral maal weel näinud ja et ta essimenne olli, sepärrast ka sedda surem ja armsam. Jummal kinkis meile sel päwal ühhe wägga armsa ja soja ilma, mis pea keigest suwwe päwadest keige illusam olli ja se teggi meie römo öigeks römüks. Wimaks olli meil ka sepärrast ütleмата suur rөөm, et Jummal meile üht wägga kallist ja armast õppetajat on läkkitanud, kes wägga selgeste Eestikeelt rägib, temma nimmi on A. Doll, Saremaal sündinud, üks wägga armas ja kallis mees. Ta ei olle mitte otse meie jures, egga meie õppetaja, waid Stawrapole linna saksa õppetaja, kes agga wahhete wahhel ka meie jure tulleb, meile kallist taewa mannat ja ello leiba jaggama. Ta on meie rahwale wägga palju ja suurt head teinud, otse kui üks hea karjane omma lambokestele; ta polle wist mitte kui palgaline, kes hunti kardab, waid iggal ael julgeste ja ilma kartusseta wälja astub. Jummal kinkigo temmale kallist terwist ja pikka igga, et ta kaua meile Jummalala armo sõnna woiks kulutada. Meie kirriko ehk kolimaea önnistamise kõnne olli wäggew ja täis waimoliko wägge, mis ka nende kohta putus, kes armastussest aetud, meile rahha ollid kinkinud. Aasta eest olli se paljas kenna org, kus 23 kenna hallikast sees, mis puhhast ja selget wet ma sees wälja kesid ja nüüd seisab pühha maea seal, kus ello wee hallikas sees, mis meie waimolikko janno kustutab. Sedda on Jummal armust meile kinkinud, oh et mõistaksime ka sedda armo ärratunda ja süddame trussega wasto wötta, mis seal jagg-

takse. Wimane murre olli meil altari tekki pärrast, et kartsime sedda allasti jäwad; ommetige leidis Jummal jälle nõu ja teggi mõnne innimesse süddamed pehmeks, kes meile selle tarbeks weel wimasele päwal rahha kinkisid, et woisime ka õppetaja tarbeks üht leentoli murretseda, kus ka kenna tek hõbbe lõngadest sisse ömbeldud ristiga peal ja ühhe ristmisse waagna woisime murretseda.

Rahha kingitused tullid ennamiste Peterburgist, Moskwast, Tartust ja teie pissukessest Perno linnast ja sedda olli ühtekokku liggi 200 rubla. Suur tänno olgo Jummalale ja armsa andjatele, kes meile omma annetega üht kenna maea on murretsenud. Nüüd wõime neid kallid Jõulo pühhi, mis praego ukse ees, palju surema rõmuga wastowõtta. Jummal õnnistago keiki andjaid.” — 8. Detsembril 1867.

K. A.

Eesti Postimees (nr. 22), 2. juuni 1876, lk. 131

Kaukaasiast. *Kewade ilmadest* kirjutadi meile säält, juba minewa kuus, mis siin alamal seisab: „Meil on tänawu kewade siin põhja pool Kaukaasias väga sojad ja kuiwad ilmad. Suwe hakas meil 1. Märtsi kuu pääwaga, aga on ka se seitsaadik kuni seiamaa alaline pääwapaiste ja palaw ilm olnud. Juba kesk Aprilli kuud hakas rohi tükati kolletama ja ärakuiwama ja wiljapõllud on enamiste kõik närtsimas ja lontis. Sellepärast ei wõi siis ka wilja hinnad mitte madalad olla. Rukid makswad 4½, nisud 7, odrad 3½, kaerad 3 ja kartuhwid, kui hääd on, 2 rbl. 80 kop. tshetwert. Need on wilja hinnad, keda siin meie paikus väga kõrgeks peab nimetama, kuna minewa kewade kartuhwi tshetwert enam ei maksnud, kui 80 kop. Seda on aga minewa suwine põud teinud, et nüüd kõik asi nii kallis on ja wõib tänawu weel kallimaks minna.

„Sellega ühes tahan ka pisut Eestirahwa igapäawasest elust siin kaugel maal teadust anda. Liiwi ja Eestimaalt seiatulnud rahwas on enamiste kõik oma rewisioniga Stawropoli kubermangu üleswõetud. Neid on ühe küla al 280 perekonda; aga, Eestlased ei olnud selle maaga mitte rahul, waid läksiwad sena, kus rohkem metsa ja wet on, sest wana koht oli kuiw ja lage, ehk kül muidu leiwa maa. Uues kohas on leib vähem, sest et maa metslik ja mäginen on. Metssead on siin kõige hullemad põlluraiskajad ja seepärast tahawad Eestlased jälle uut kohta otsida, kui suurwurst seks luba peaks andma. Kes wana koha pääle paigale jäiwad, neil ei ole muidu suurt wiga, kuid väga waene on Wenelastega ühes põllutööd teha: Eestlane ei mõista, mis Wenelane tahab, ega Wenelane, mis Eestlane soowib. Kõige raskem on weel nende riiuasjade seletus. Eestlastel ei ole nende omas keeles mingi kohut ega järelekuulajat, sest kohtutalitajad on jo kõik Wenelased nende külas. Minewa kewade oli waese Eestirahwa leskedega raske lugu, kes oma obroki renti ei jõudnud äramaksta. Siin oli sel ajal üks halastaja Liiwimaa mees, kes oma maja ja weski ära oli müünud, see ostis waeste leskede lehmad ja wasikad jälle tagasi ja

maksis ka, mis surnud meeste pearahast weel wõlgu jäänud, omast taskust wälja, mis temale tagasi lubati maksta, kui leskede jõud jälle kannab; millal see saab olema, on alles teadmata. Küla on siin väga suur, ehk kül Eestlasi siin palju rohkem ei wõinud elada, kui 65 perekonda. 120 perekonda läksiwad mägedest alla ja 90 perekonda on weel wanas kohas. Wenelasi on 240 perekonda ja kõiki ühtekokku 520 leibkonda ehk 1006 hinge ühes ainamas külas. Nõnda on siin loud ja igal pool omad head ja wead, mis siin lühidelt Liiwi ja Eestimaa sugulastele tahtsin teada anda. K. A.